

Dompap (*Pyrrhula pyrrhula* (L.)) og Topmejsje (*Parus cristatus* L.) i Svendborgegn.

I tilslutning til stud. mag. JØRGEN FOGS meddelelser i D.O.F.T. 48, 1954, p. 129 om Dompap (*Pyrrhula pyrrhula*) og Topmejsje (*Parus cristatus*) i sydfynske skove kan jeg meddele, at et par af hver art blev iagttaget daglig i Sortebjergvænge ved Gudbjergskov i dagene 15.–19. april 1954. Dompap-hunnen blev set samlende fine rodtrævler i en tilstødende frugtplantage, medens hannen ophidset fulgte hende. En tredje dompap (hun) blev også set, så der er formodning for, at Sortebjergvænge rummer flere ynglepar; nogen rede blev ikke fundet. Topmejsje-parret var i samme periode travlt beskæftiget med at samle materiale i form af mos til et redehul i en bøg i Sortebjergvænges udkant.

CARL MICHAEL PETERSEN

Traner (*Grus grus* (L.)) ved Lejre.

Den 16. juni 1954 iagttog jeg på en mark nord for pavillonnen i Herthadalen ved Lejre 4 Traner (*Grus grus*); en af dem sås flyvende; også stemmen hørtes. Tranerne blev stærkt generet af Viber og Krager.

VILH. KROGH

ANMELDELSER

HERMAN L. LØVENSKIOLD: Studies on the avifauna of Spitsbergen. (131 pp.). – Norsk Polarinstituts Skrifter nr. 103. Oslo 1954. Pris: 16.00 n. kr.

Dr. HERMAN L. LØVENSKIOLD har i 4 år (1948, 1949, 1950 og 1952) om sommeren som deltager i Norsk Polarinstituts ekspeditioner udført ornithologiske undersøgelser på Spitsbergen, hovedsagelig på dens vest- og nordside. I den foreliggende afhandling bringer forfatteren udførligt sine egne og sine ledsageres iagttagelser. I mange tilfælde giver han også i det indledende afsnit »General Notes« opsummerende oplysninger for de enkelte arter om deres forekomst og biologi på Spitsbergen. I det hele er 42 arter behandlet, det vil sige alle konstant ynglende arter og en del gæster. Flere hundrede fugleskind er blevet indsamlet og det er af særlig værdi for systematikere, at forfatteren for hvert eksemplar anfører vinge- og halelængde samt mål på næb og tarsus. Arbejdet vil blive hilst med glæde af alle, der er interesseret i arktisk fugleforskning og man ser med forventning hen til »A synopsis of the birds in the Svalbard area from 1598 up to recent times«, som forf. fortæller er under udarbejdelse. H. JOHANSEN

G. P. DEMENTIEV, N. A. GLADKOV *et al.*: Ptitsy Sovjetskogo Sojusa (Sovjetunionens Fugle) 1–6. (4147 pp.). – Moskva 1951–54. (Russisk). Pris: Ca. 200 rubler.

Endelig er russerne kommet frem med et stort og moderne værk over hele Ruslands fuglefauna. Man har længe savnet det. Der fandtes

bestemmelsesnøgler og mange udmærkede faunistiske oversigter over dele af det store rige, og der fandtes også gode monografer over enkelte fuglegrupper, men der manglede et fuldstændigt værk over hele landets fuglefauna som f. eks. englænderne har det i Witherby's »Handbook of British Birds«. De 6 foreliggende bind med ialt over 4000 sider overgår alt hvad man tidligere har set af den slags fuglebøger. Der er udnyttet og opsummeret bogstaveligt hele den store russiske ornithologiske litteratur for at få de fyldigste oplysninger om hver art. For hver fuglegruppe gives først en oversigt med almindelige oplysninger om anatomen, biologien, systematikken og den eventuelle praktiske betydning. Derpå følger en bestemmelsesnøgle og så de enkelte arter. Her igen først en almindelig oversigt over arten og dens racer med et udbredelseskort ikke alene for Sovjetunionen men også for alle andre verdensdele, hvor arten forekommer. Disse oversigter er meget værdifulde, især da overvintringssteder også er indtegnet. Derefter behandles hver af de russiske racer af arten for sig med oplysninger om den lokale udbredelse, vandringer, biotoper, antallet, ynglebiologien, fældning og føde. Til sidst anføres kendetegnene i felten, målene og en ret udførlig beskrivelse af fjerdragten for de gamle og unge fugle. Der findes også gode tegninger af hver art og en del farvetavler. Teksten er skrevet af specialister og beregnet såvel for fagfolk som også for amatørornithologer. Professorerne DEMENTIEV og GLADKOV står for redaktionen og har selv bearbejdet en stor del fuglegrupper. Desuden medvirker 14 andre, hvoraf de fleste er velkendte ornithologer. Selv om vi i det store og hele kun kan sige godt om dette virkeligt enestående værk, så må det alligevel være tilladt at tilføje nogle kritiske bemærkninger. For det første savner man en literaturliste; i bøgerne findes masser af henvisninger til litteratur, men kun nævnt med forfatternavn og årstal, og det hjælper jo ikke meget, når man ikke ved, hvad arbejdet hedder, og hvor det er publiceret. For det andet er der mange skrive- og trykfejl, og det kan være ærgerligt nok, når der står f. eks. »den 11. maj« for Gøgens ankomst til Nord-Uralbjergene i stedet for »den 11. juni«. I to af bindene er der for resten bilagt rettesedler for fejlene, men de dækker langt fra alle. Endelig kunne det med de mange medarbejdere naturligvis ikke undgås, at teksten og kortene er lidt uensartede, hvad kvaliteten og fyldigheden angår. Som sagt er værket som helhed udmærket, og det ville indtage en hædersplads i alverdens ornithologiske litteratur – hvis altså alle kunne læse russisk.

H. JOHANSEN

R. S. R. FITTER, assisted by GUY CHARTERIS: *The Pocket Guide to Nests and Eggs*. Illustrated by R. A. RICHARDSON. (172 pp., 20 farvede og 4 sorte dobbelttavler, en del tekstfigg.). – COLLINS, London 1954. Pris: 21 sh.

En smuk lille bog og en brugbar vejledning til studium af fuglenes reder i marken. Arbejdet er tænkt som supplement til FITTER's og RICHARDSON's *Pocket Guide to British Birds* (refereret i D.O.F.T. 47,

1953, p. 67). Ordningen af stoffet er den samme i de to bøger med »land, waterside og water birds«, der igen deles i forskellige kategorier fra »very short« til »huge«. Redebogen indeholder færre arter end dens forgænger, idet man naturligt kun har medtaget de former, der er grund til at behandle i en fremstilling af britiske ynglefugle. Ved hver art findes en henvisning til tekst og illustrationer i »Guide to the British Birds«; endvidere omtales de forskellige fugles biotoper, reder, æg, unger og yngletider.

Foruden hovedteksten, der omfatter 119 sider, findes en del vejledende kapitler, der dels er anbragt fortil dels bagtil i bogen. I en indledning forklares arbejdets plan, og man får anvist, hvordan man skal gøre optegnelser. Et andet kapitel handler om ringmærkning, et tredje om hvordan man i det hele taget skal bruge bogen o. s. v. Bag i bogen findes nogle sammenstillinger, der skal lette bestemmelser af reder og æg i naturen. Der er en liste over kolonirugere og lister, der er ordnet efter redernes anbringelse, redematerialets art, æggens form og farve samt efter redeungernes udseende. Denne række af udmærkede nøgler afsluttes af en lidt pudsigt, sortrandet gravskrift over Gejrfuglen. 3 appendices omhandler redekasser, nogle ornithologiske organisationer, og endelig findes en systematisk liste over de behandlede fuglearter.

Tavlerne giver en lang række instruktive figurer af fugle ved deres reder. Ved de åbne reder ser man æg ved siden af fuglen; ved de lukkede reder afbildes æggene i små indsatser. Disse billeder er udmærkede, når det drejer sig om ensfarvede æg; men af de plettede æg er de gennemgående mere velmente end vellignende. Ref. kan ikke bedømme, hvor stort førstehånds kendskab til æg, forf. har; men der er følelige mangler på dette felt, når man f. eks. får at vide, at Tranen lægger ensfarvede æg, og når hvide svaneæg, der burde være tilskrevet Sangsvanen, henføres til Knopsvanen.

LØPP.

MARGARET MORSE NICE: Incubation Periods throughout the Ages. — Centaurus 3, 1954, p. 311–359.

Forf. har i 2 år beskæftiget sig med de stærkt varierende angivelser af rugetider¹), som den ornithologiske litteratur byder på fra ARISTOTELES til nutiden, d. v. s. gennem 2300 år, og hun inddeler logisk og brutalt de forskellige forfattere i gætttere, afskrivere og undersøgere. Hvilken kategori fru NICE tillægger størst betydning, er klar nok. Hun definerer (med HEINROTH og SWANBERG) rugetiden som det tidsrum, der forløber fra regelmæssig, uafbrudt rugning er startet, til ungen har forladt skallen. De forskellige tidsperioder og deres forfattere, som har beskæftiget sig med rugetider øst og vest for Atlanter-

¹ Ref. vælger at benytte dette ord, selv om det på dansk kan være tvetydigt. En og anden kan nok bruge ordet »rugetid« for hele en fugtearts yngleperiode. Ordet inkubationstid er eentydigt; men det klinger dårligt i det danske sprog.

havet, behandles, og man får adskillige interessante analyser af rigtige og forkerte tal. Til praktisk oplysning for danske ornithologer kan anføres, at forf. har gode ord at sige om 3 ornithologer, hvis angivelser vi her i landet ofte støtter os til, nemlig HEINROTH, JOURDAIN (ynglebiologiske afsnit i Handbook of British Birds) og DURANGO. Hun slutter med ordene: Betydelige personer har et stort ansvar. Resten af os har også en pligt – pligten til skepsis. LØPP.

DAVID LACK: The Natural Regulation of Animal Numbers. (343 pp., 52 tekstfigg., 1 farvetavle). – OXFORD UNIVERSITY PRESS, Oxford 1954. Pris: 35 sh.

Det er en kendt sag, at de fleste dyrearters individantal holder sig nogenlunde konstant år efter år, til trods for at der fødes langt flere individer end nødvendigt for at opretholde bestanden. Et par Musviter lægger således et kuld på 6–11 æg, ofte endog to kuld af denne størrelse, således at der i højsommeren optræder op mod 5 gange så mange individer i yngleområdet som om foråret. Næste forår er der imidlertid ikke flere individer end sædvanligt. Hvorledes reguleres dette antal, hvilke faktorer er medvirkende til, at bestandsvingningerne trods de store fødselstal holdes inden for ganske små grænser? Disse problemer behandles i LACKS nyeste bog, hvori er samlet alt, hvad man ved om disse spørgsmål, til hvis løsning forf. selv i så høj grad har bidraget. Det er først og fremmest en ornithologisk bog, idet henvend $\frac{3}{4}$ omhandler fugle, hvilket naturligvis skyldes at denne dyregruppe er bedst undersøgt. Der er kapitler om kuld størrelsens betydning og dens variation, fødselshyppighed og populationstæthed, tab af æg og unger, dødelighed og gennemsnitsalder, føden som begrænsende faktor, indflydelse af prædation (efterstræbelse) og sygdomme på fuglebestanden, klimaforholdenes indflydelse, invasioner, cykliske bestandsvingninger, trækrets og spredningens betydning, samt tilsvarende kortere omtale af forholdene hos pattedyr, fisk og insekter, men kun i ganske ringe grad hos andre dyregrupper. Baseret på et omfangsrigt materiale drager LACK den slutning, at fødselshyppigheden er et resultat af den naturlige udvælgelse (selektionen) og er så effektiv som muligt. Den er uafhængig af dødeligheden og varierer blot i ringe grad i takt med populationstætheden. Kontrollen med bestandsstørrelsen fremkommer ved variationer i dødelighedstallene. De vigtigste dødelighedsfaktorer er fødemangel, prædation og sygdomme, i reglen et samvirke af alle tre faktorer. LACKS værk, som omhandler et af økologiens nyeste forskningsområder, er klart og logisk disponeret og udarbejdet med en suveræn beherskelse af de ofte meget indviklede forhold, som danner grundlaget for forf.s konklusioner. Bogen har ikke alene teoretisk videnskabelig interesse, men er af største betydning for mange grene af den anvendte biologi, f. eks. dyreopdræt, fiskeribiologi, jagt og fredning, og giver – som LACK fremhæver i sit slutkapitel – også noget at tænke på hvad angår menneskets stadigt stigende individantal. F. S.

A. J. MARSHALL: Bower-Birds. Their Display and Breeding Cycles. A Preliminary Statement. (208 pp., 21 tekstfigg., 26 fotogr. tavler, 2 kort). – OXFORD UNIVERSITY PRESS, Oxford 1954. Pris: 30 sh.

Løvhytte- eller Gartnerfuglene (*Ptilonorhynchidae*) er en australsk-papuansk familie, beslægtet med Paradisfuglene. De fleste af familiens medlemmer er højest mærkelige derved, at hannerne bygger indviklede dansepladser, ofte af kæmpemæssigt omfang, rigt dekorerede med blomster, blade eller frugter, forskelligt for hver art. Da Løvhyttefuglene og deres bygningsværker blev opdaget i det forrige årh., vakte det uhyre opsigt og gav anledning til allehånde spekulationer over disse fugles høje intelligens og udprægede æstetiske sans. Forf., der i 20 år har beskæftiget sig med Løvhyttefuglene, giver i denne monografi detaljerede beskrivelser af de mange højest forunderlige træk i disse fugles levevis. På basis af omfattende anatomiske og fysiologiske undersøgelser kommer han til det resultat, at de stor-slåede og besynderlige skuespil, som Løvhyttefuglene går op i med så stor energi, ikke skyldes en særlig trang hos dem til at lege teater eller til at pynte på deres omgivelser, men står i nøje relation til kønsvirksomheden under indflydelse af kønshormonernes virksomhed. Alligevel vil forf. ikke helt frakende Løvhyttefuglene æstetisk sans, men gør opmærksom på, at man må opfatte denne på en ganske anden måde end hos mennesket. Bogen, der er yderst fængslende og spændende skrevet, omtaler også de enkelte arters opdagelseshistorie, mens dragtbeskrivelser og udbredelsesforhold er holdt prisværdigt kort. Den sidst opdagede art, *Archboldia sanfordi*, blev beskrevet så sent som i 1950, så det er ikke udelukket, at Ny Guineas mosskove kan rumme nye overraskelser inden for denne ejendommelige fuglegruppe. F. S.

JAMES P. CHAPIN: The Birds of the Belgian Congo, part 4. – Bulletin of the American Museum of Natural History, 75 B, New York 1954, p. 1–846, 46 tekstfigg., 27 fotogr. tavler.

Med det nu udkomne 4. bind af CHAPINS værk om Congos fugle er dette imponerende arbejde bragt til afslutning. Studiet af Congos fugle har optaget CHAPIN gennem hele hans liv, og han har bidraget dertil ikke blot gennem adskillige ekspeditioner, men også ved et minutiøst studium af alle samlinger derfra og af den omfattende literatur om Afrikas fugleverden. Resultatet er blevet, at Congos fugle er de bedst kendte i Afrika, og at vi har fået et værk, som for altid vil stå som et af de vigtigste kildekrifter i den afrikanske ornithologi. Trods sit enorme omfang er værkets tekst kortfattet, og der er på en heldig måde skelnet mellem væsentligt og uvæsentligt. Alle relevante spørgsmål er behandlet med en næsten pinlig nøjagtighed, og i literatur- og materialelister ser intet ud til at være overset. CHAPINS livsværk vil blive en klassiker, uundværlig for alle, som beskæftiger sig med Afrikas fugle. For de skandinaviske zoologer, som ikke besidder værket, men arbejder med afrikanske dyresamlinger, kan det tilføjes, at værkets gazetteer (navneliste over geografiske lokaliteter) som

fylder over 100 sider og som indeholder praktisk talt alle afrikanske indsamlingslokaliteter med nøjagtig angivelse af koordinaterne, kan erhverves særskilt gennem henvendelse til Department of Birds, American Museum of Natural History, New York 24, N.Y., U.S.A., til en pris af blot 1 doll. F. S.

KENNETH WILLIAMSON & ALEC BUTTERFIELD: The Spring Migration of the Willow Warbler in 1952. – *British Birds* **47**, 1954, pp. 177–197, 5 tekstfig.

Løvsangerens (*Phylloscopus trochilus*) forårstræk i 1952 undersøgte i Nordsølandene ved et samarbejde af flere ornithologer, for Danmarks vedkommende gennem medlemmer af »Dansk Fugleforskning« under ledelse af C. A. BLUME. Trækkets forløb sættes i relation til de meteorologiske faktorer. Det ser ud til, at vestligt opkommende lavtryk er i stand til at afbøje trækket til Skandinavien i nordvestlig retning og fremkalde adriftstræk over England. F. S.

LINDHARD HANSEN: Birds killed at Lights in Denmark 1886–1939. – *Vidensk. Medd. fra Dansk naturh. Foren.* **116**, 1954, pp. 269–368, 94 diagrammer, 18 kort.

Da man i 80erne påbegyndte indsamlingen og undersøgelsen af de fyrfaldne fugle, var det som led i et fælleseuropæisk studium af fugletrækket. Årlige rapporter offentliggjordes fra de fleste lande, men bortset fra Danmark holdt man hurtigt op, da materialet øjensynligt blev for uoverskueligt. Herhjemme fortsattes troligt, og gøres for den sags skyld endnu den dag i dag. De voluminøse årsberetninger udgaves indtil anden verdenskrig og dyngede sig op som et bjerg af ufordøjet stof. Mange har forsøgt at løbe storm mod fyrberetningernes bogmassiv, men måtte give op, og der behøvedes en LINDHARD HANSENS ildhu og gode nerver til at bestå denne tålmodighedsprøve. Det har drejet sig om et materiale på henved 100 000 fugle, af hvilke over halvdelen har været indsendt til Zoologisk Museum, og dette uhyre stof er nu ordnet og indført på overskuelige diagrammer af forf. Når man vil anvende det indsamlede fyrfuglemateriale, må man gøre sig klart, at der er knyttet mange fejkilder til denne indsamlingsmåde, og forf. har da også lykkeligvis holdt sig fra at drage omfattende konklusioner, men har nøjedes med at sammenfatte materialet tabelarisk og kun knytte få kommentarer dertil. Men alene gennem sit tidsrøvende arbejde med at gennemgå og ordne materialet på denne smukke måde står alle danske ornithologer i stor gæld til LINDHARD HANSEN. Forf. siger et sted beskedent, at specialister sikkert vil kunne få mere ud af materialet. Det tror jeg faktisk ikke; tværtimod kan man sige, at selv enkelte af forf.s få konklusioner ikke kan stå for en nøjere prøvelse, p. gr. af det usikkerhedsmoment som er knyttet til en vurdering af fyrfuglematerialet. Det enorme stof er behandlet kort og koncist og er sammentrængt på relativt lille plads. Det er klogt

og rigtigt af forf. ikke at have anvendt nogen literatur, for i så fald ville afhandlingen være svulmet uforholdsmæssigt op, selv om på den anden side enkelte misforståelser derved kunne være undgåede. LINDHARD HANSEN fortjener en lykønskning til fuldendelsen af dette kæmpearbejde, gennem hvilket han i et vildnis af klinte har fundet hvedeaksene frem. Fyrfugle-epoken er af mange grunde uigenkaldeligt forbi; LINDHARD HANSENS værk fremtræder som en smuk mindsten over denne særlige side af dansk ornithologi. F. S.

F. JENSENIUS MADSEN: On the Food Habits of the Diving Ducks in Denmark. — Danish Review of Game Biology 2, pt. 3, 1954, pp. 157–266, 12 tabeller.

For at få kendskab til de danske dykænders føde lod Jagtfondens Vildtbiologiske Undersøgelser indsamle et stort antal fugle i 1940–1943, og resultatet baseret på en undersøgelse af over 2300 fugles mave- og kroindhold, foreligger nu. Det meget omfattende materiale giver et godt indtryk af hvad de som vintergæster i vore farvande optrædende dykænder lever af. Bløddyr, især muslinger, udgør hovedføden, mens børsteorme, pighude og krebsdyr spiller en mere underordnet rolle; fisk indgår kun i ganske ringe udstrækning i føden. De forskellige dykandearter konkurrerer ikke i så høj grad om føden, som man har formodet, idet der gør sig væsentlige forskelle gældende i den procentvise sammensætning af føden hos de undersøgte arter. Der er forskelle i den dybde, fødedyrene tages i, størrelsen af de foretrukne muslinger, en større eller mindre overvejen af krebsdyr m. m. Med en enkelt undtagelse har der ikke tidligere været foretaget rationelle undersøgelser over dykændernes føde, der i det hele taget har været dårlig kendt. Takket være Jagtfondens storstillede indsats og JENSENIUS MADSENS sagkyndige bearbejdelse er dette forhold nu ændret. Som en enkelt kritisk kommentar skal anføres, at de dybder, som angives for Sort- og Fløjsandens normale dykninger efter føde (10–20 m) er for store. Disse arter kan dykke ned til disse dybder, men foretrækker lavere vanddybder. Det samme gælder de angivne dybder hos visse andre af de behandlede arter. Forf. angiver *Modiola* og *Tellina* som fødedyr hos Havlit i Grønland (efter HOLBØLL), men burde vide, at det kun kan dreje sig om *Modiolaria discors* og *Macoma calcaria*. F. S.